

Ayfer Tunç'un *Kırmızı Azap* taki Öykülerinde Bağlanma Biçimleri Ve İlişki Kurma Örüntüleri¹

Esra YALÇIN

Öğretim Görevlisi Dr., Yeditepe Üniversitesi, esrayalcin@yeditepe.edu.tr

ORC-ID: 0000-0001-7548-6293

Geliş Tarihi/Received:

30.05.2025

Kabul Tarihi/Accepted:

27.06.2025

e-Yayım/e-Printed:

30.06.2025

ÖZ

Ayfer Tunç'un *Kırmızı Azap* kitabında yer alan öykülerdeki karakterlerin ilişki kurma biçimleri, bağlanma kuramı bağlamında incelenmeye uygundur. Metinlerde yer alan kişilerin psikopatolojik hâllerinin ve ilişkilene biçimlerindeki sorunların temelinde, çocukluk döneminde kendilerine bakım verenle kurdukları ilişki yer alır. Bağlanma kuramının temelinde bebeğe rahatça keşfetmesine imkân verecek bir ortamın yaratılması ve herhangi bir tehlike anında bebek için güvenli bir alanın bakım veren tarafından oluşturulması anlayışı yatar. Kuramın yaratıcısı John Bowlby'e göre ilk bakım verenle kurulan bu bağlanma, yaşam boyu devam eder ve kişinin yetişkinlikte hem kendisiyle hem de başkalarıyla kurduğu ilişkinin şeklini belirler. Bu makalede bağlanma kuramından hareket edilerek *Kırmızı Azap*'taki karakterlerin kendi benlikleriyle ve çevreleriyle kurduğu ilişki incelenmiş, onların özellikle romantik ilişkilerinde kurdukları güvensiz bağlanma biçimleriyle bebeklikte ebeveynleriyle kurduğu ilişki arasındaki bağ ortaya konmuştur. Karakterlerdeki arızalı bağ kurma stilleri bu öykülerin neredeyse tamamına yakınında tespit edilmiştir. Ancak bu çalışmada karakterlerin çocukluğu ve aile yaşantısı hakkında daha çok bilgi edindiğimiz "Soğuk Geçen Bir Kış", "Kaybetme Korkusu" ve "Taş-Kâğıt-Makas" öykülerine odaklanılmış, bu öykülerdeki karakterlerin bağlanma stilleri ile duygularını ifade ediş tarzları arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ayfer Tunç, *Kırmızı Azap*, ilişkiler, bağlanma kuramı.

¹ Bu makale, 7 Mayıs 2025 tarihinde Yeditepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü tarafından düzenlenen "TKL Odak Yazar Toplantıları 1: Ayfer Tunç" etkinliğinde sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

Attachment Styles and Patterns of Relationship Formation in Ayfer Tunç's *Kırmızı Azap*

ABSTRACT

The way the characters in the stories in Ayfer Tunç's *Kırmızı Azap* form relationships is suitable for analysis in the context of attachment theory. The basis of the psychopathological states of the characters in the stories and the problems in the way they relate lies in the relationship they formed with their caregivers during childhood. According to John Bowlby, this attachment with the caregiver continues throughout life. The four-category attachment model was created based on Bowlby's theory, which determines the nature of a person's relationships with both themselves and others. In this paper, based on attachment theory, the relationship between the characters in *Kırmızı Azap* and their inner selves and their environment will be analyzed. The relationship between their insecure attachment styles, especially in their romantic relationships, and their relationship with their parents in infancy will be explored. This paper focuses on the stories "Soğuk Geçen Bir Kış", "Kaybetme Korkusu" and "Taş-Kâğıt-Makas", in which we learn more about the characters' childhood and family life, and aims to reveal the relationship between the attachment styles of these characters and the way they express their emotions.

Keywords: Ayfer Tunç, *Kırmızı Azap*, relationships, attachment theory.

1. GİRİŞ

Türk Edebiyatının öne çıkan isimlerinden olan Ayfer Tunç, kaleme aldığı öykü ve romanlarında aile kavramı üzerinde sıklıkla durmuştur. Tunç'a göre insanın yapıtaşı olan aile her şeydir (Demirli, 2017: 201). Baskıcı toplumlarda ailenin bir travma yuvası olduğuna dikkat çeken Tunç, fiziksel şiddete maruz kalmasa bile çocukların örselenerek, hırpalanarak büyüdüğünü düşünür. Kişilik sahibi olmanın kabul görmediği baskıcı toplumlarda kişilik, toplumsal normlara uyma olarak düşünülür (202). Kendi edebiyatının "trende giderken bir anda duraklamanın edebiyatı" olmadığını söyleyen Tunç, trenin ve yolculuğun tamamını anlattığını ileri sürer. Ona göre geçmişimiz geleceğimizdir (22). Psikolojik travmaların kökeni üzerine yapılan incelemeler çoğunlukla kişiyi, yolculuğun başladığı ilk yer olan aileye götürür. Kişi doğduğunda başladığı için aile travmaları kişiliği belirleyen bir unsurdur (İnci, 2014: 267). Metinlerinde karakterlere ve onların kişilik özelliklerine, bu karakterlerin kurulumuna oldukça önem veren Tunç, karakterlerin kişilik gelişimini odağına alır. Onun metnindeki karakterlerin eylemlerinin altındaki motivasyonu anlamak için geçmişlerine dönmek neredeyse zorunludur.

Ayfer Tunç'un 2014 yılında yayımlanan *Kırmızı Azap*'taki öykülerini karakterlerin psikopatolojik kişilik yapılarını, ailelerini ve ebeveynle kurdukları ilk bağlanma şemalarını odağı olarak incelemek, öyküleri yorumlamada oldukça önemlidir. Yazarın kendisinin de dikkat çektiği ailenin ruhsal travmaların çekirdeği olduğu düşüncesi, *Kırmızı Azap*'taki öykülerde açıkça görülmektedir. Özellikle gelişimlerinin ilk döneminde bağlanma figüründen yoksun kalan karakterler, yetişkinlikte de güvenli ve kabul gördüğü bir ilişki kuramaz. Romantik ilişkilerindeki sorunlar karakterin çocukluğuna inmeyi neredeyse zorunlu kılar. Kitaptaki bütün öykülerde psikopatolojik kişilik bozukluğu olan karakterlere rastlanır. Bu makalede karakterlerin çocukluklarında ilk bakım verenle kurdukları ilişkiye ve bunun yetişkinlikteki görünümüne odaklanıldığı için çocukluğu hakkında bilgi sahibi olunan karakterlerin yer aldığı öyküler seçilmiştir: "Soğuk Geçen Bir Kış", "Kaybetme Korkusu" ve "Taş-Kâğıt-Makas". John Bowlby'nin bağlanma kuramından hareket edilerek bu öykülerdeki karakterlerin bağlanma şekillerine ve özellikle partnerleriyle kurdukları ilişkideki bağlanma stilleri ekseninde belirlenen davranış örüntülerine odaklanılmıştır.

2. BAĞLANMA KURAMI VE ANNE-ÇOCUK İLİŞKİSİ

John Bowlby'nin öne sürdüğü bağlanma kuramı, bebeğin bakım verenle kurduğu ilişkiye ve bu ilişkinin çeşitli nedenlerle değişmesi durumunda bebeğin verdiği tepkilere odaklanan, psikanaliz ve gelişimsel psikoloji ile doğrudan ilişkili bir teoridir. Teorinin başlangıcı, Bowlby'nin uyum sorunu olan çocuklarla yaptığı çalışmalara ve gözlemlere dayanır. Bağlanma teorisinin temelinde bebek ve ona bakım veren arasında kurulan ilişkinin kişinin diğer insanlarla kurduğu bağlar üzerinde de etkili olduğu fikri bulunur. Buna göre, bu ilk dönemde bakım veren -ki bu çoğunlukla annedir- ile bebek arasında kurulan bağ, çocuğun yetişkinlik dönemi de dahil, hayatı boyunca kuracağı bütün ilişkilerinin şeklini belirler. Bağlanma, rahatlığı ve güvende hissetmeyi içerir. Bowlby'e göre bağlanma davranışına neden olan bazı bebek tepkileri vardır. Bunlardan

ikisi ağlama ve gülümsemedir. Bu tepkiler, anneyi bebeğe götürme ve yakınlığı devam ettirme yönelimlidir. Diğer iki tepki ise izleme ve yapışmadır. Bu tepkiler ise bebeğin anneye doğru gitmesi ve ona yakın olmasına yöneliktir. Bu tepkilerden başka açıklaması daha zor olan emme ve bağırma tepkileri de bebek ve bakım veren arasında bağlanma örüntülerinin kurulmasını sağlar (Bowlby, 2013: 266). Bowlby'e göre bağlanma örüntüleri belirli bir çevre ve doğuştan gelen genetik donanımın etkileşimli bir ürünüdür (10). Bowlby'e göre bağlanma davranışının en önemli fonksiyonlarından biri tehlike anında bebeği koruma ve güvenlik hissi sağlamadır. Bowlby'nin dikkat çektiği çalışmalar da çocukların tehlike anlarında bağlanma davranışlarının daha yoğun olduğunu göstermiştir (260). Çocuk birincil bağlanma figürünün -çoğunlukla annenin-yakınındaysa veya ona kolay ulaşabileceği bir alandaysa güvende hisseder; bu alanın dışındaysa kaybetme korkusunun neden olduğu bir anksiyete yaşar ve bu da öfkenin ortaya çıkmasına neden olur (267).

Bowlby bağlanma davranışının bebeğin yaşı ile de doğrudan ilgili olduğunu düşünür. Ona göre bebek ilk yaşında anneyi keşif kaynağı üssü olarak kullanır. Bağlanmanın gelişimi için bu bir yıl boyunca iki temel kriter kullanılır. İlki, anne ayrıldığında ağlama ve izleme, döndüğünde karşılama ve yakınlaşma, diğer kriter ise anneye gülümseme, anneye doğru hareket etme ve tehlike anında anneye yapışmadır (266). Çocuk üç yaşına kadar çok güçlü ve düzenli bir bağlanma davranışı gösterir. Kreş öğretmenlerinin ortak deneyimlerinden hareket eden Bowlby, üç yaşından sonra çocukların bağlanma figürlerinden ayrılmalara verdikleri tepkinin de farklılaştığına dikkat çeker. Buna göre çocukların çoğu, kreşe verildiklerinde 2 yıl 9 aya kadar annelerinden ayrılmalara üzülür ve kreş öğretmeninden fazla ilgi bekler, üç yaşından sonra ise bu geçici ayrılığı daha kolay kabul edebilirler (263).

Marry Ainsworth ve arkadaşlarının seksen üç bebek üzerinde geliştirdikleri "yabancı ortam tekniği", bebeklerin ilk bakım verenle kurdukları bağı ve bakım veren kaybolup ortama yabancı biri girdiğinde bebeklerin tepkilerini ölçmesi bakımından kuram içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu teknik, on iki aylık bebeklerin anneye kurdukları bağdaki bireysel farklılıklarını ortaya koymayı hedeflemiştir. Bir yaşındaki bir bebeğin önce annesiyle, sonra annesi yokken ve son olarak da annesi döndükten sonraki tepkileri incelenmiştir. Anneye yalnız kalınan süreçte neredeyse bütün bebekler oyuncaklarla dolu ortamı incelemiş, bir yandan da gözleriyle annelerini takip etmişlerdir. Ortama yabancıyla girmesiyle bebeklerin keşifleri azalmış ama ağlama davranışı göstermemişlerdir. Ancak annenin ortamdan çıkmasıyla çocuklarda farklı tepkiler meydana gelmiştir. Annesi yokken, yabancıyla ortama girmesiyle kaygıya kapılmayan, annenin nereye gittiği noktasında farkındalık gösteren, anne dönünce onu karşılayan, gergin de olsa bu süreci üzülmeden atlatan bebek güvenli bağlanmıştır. Annesi varken bile keşfe çıkmayan, yabancından dolayı çok fazla korku ve endişe duyan, annesi yokken savunmasız kalıp çok fazla üzülen ve anne döndüğünde onu karşılamayan bebekler ise güvensiz bağlanmıştır. Güvenli bağlanan çocuk, anne geri döndükten sonra ona yakın kalmaya çalışır, diğer çocuklar ise iki türlü tepki verir. Bu çocuklar ya annenin dönüşüne karşı apaçık ilgisizlik ya da kaçınma davranışı gösterir ya da yarı onu isteme yarı direnme şeklinde bir davranış sergilerler (404-406). Ainsworth, farklı bebeklerin annelerinin ortamdan çıkarılmasına verdikleri tepkiler üzerinden bağlanma

türlerine dair özelleşmiş bir ayrıma gitmiştir. Bunlar: güvenli bağlanma, güvensiz-kaçınan bağlanma ve güvensiz-çelişkili bağlanma olarak verilebilir (Holmes, 1995: 175).

Bebeklerin bağ kurma şekillerine odaklandığı kuramında Bowlby, erken çocukluk dönemindeki çocukların anneyle kurdukları bağlanma tecrübelerini içselleştirdiklerini vurgular. İçselleştirilen bu deneyimler çocuğun gelecekteki ilişkilerine de yön verir (İlaslan, 2009: 16). Bowlby'e göre çocuğun gelişimsel süreçteki bağlanma yaşantıları "içsel çalışan modelleri" oluşturur (16). O, bağlanma sürecine ilişkin içsel çalışma modellerinin iki temel bileşeni olduğunu düşünür. Bunlardan ilki bağlanma figürünün genellikle koruma ve destek sağlama konusunda ne derece güvenilir olduğuna, dolayısıyla çocuğun yakınlık arayışına yanıt verip vermediğine ilişkin algıdır; diğeri ise bireyin, bağlanma figürünün ne denli değerli ve sevgiye layık olduğuna dair inancıdır. İlk unsur çocuğun başkalarıyla ilgili algılarını, ikinci unsur ise çocuğun kendilik algısını şekillendirmektedir (22).

Bağlanma kuramı, aynı zamanda bir duygu durumunu düzenleme kuramı olarak da değerlendirilmektedir. Erken çocukluk döneminde bakım verenle kurulan bağlanma ilişkileri aracılığıyla gelişen bilişsel, duyuşsal şemalar olarak da değerlendirilebilen içsel çalışma modelleri bireylerin yetişkinlik dönemindeki ilişkilerinde duygu, düşünce ve davranışlarını yönlendirmektedir. Kişinin erken çocukluk döneminde oluşturduğu bu içsel modeller, onun kendisine ve dünyaya dair oluşturduğu inanç ve beklentiler üzerinde belirleyici bir role sahiptir (Bahadır, 2006: 1).

Yakınlık arayışı ile belirginleşen bağlanma ilişkisi, çocuklarda bağlanılan figürden ayrılma ile harekete geçer. İleri yaşlarda tehdit, hastalık ve yorgunluk zamanlarında tekrar ortaya çıkar. Bağlanma güvenli zemin algısı oluştuğunda sonlanır, çocuk kendini güvende hisseder ve araştırmacı davranışlara yönelir. Bağlanma figürünün ortamdan çekilmesi ile ortaya çıkan ayrılık protestosu ise bakım verenle tekrar birleşmeyi hedefleyen öfkeli ve hırçın bir çabayı içerir (Holmes, 1995: 176). Yaşamın ilk zamanlarda bağ kurulanın kaybına verilen bu tepki, yetişkinlikte herhangi bir kayba karşı verilen tepkiye çok benzer, bu iki tepki arasında büyük ortaklık vardır (Bowlby, 2015: 33).

Bowlby, bakım verenden belirli bir süre için ayrılan çocukların benzer tepkiler geliştirdiğine dikkat çeker. Bunlar değişmez şekilde üç aşamayı takip eder. Bunlardan ilki karşı koyma, ağlama, arama, etraftaki kişilerin sakinleştirme çabalarına direnç tepkilerini içerir. İkinci aşamada pasif, hareketsiz kalma, yeme içmede bozukluk, gözlemlenebilen üzüntü ve umutsuzluk yer alır. Bu aşamayı takip eden üçüncü aşama ise duygusal kopmadır ki çocuk burada bağlanma figüründen kopar (Bahadır, 2006: 4). Bebekler için bağlanma figüründen ayrılmak bir tehlikedir. Bu nedenle bağlanma figürlerinin koruyucu alanında kalmak için çaba gösterirler. Yabancı durumlarda bu korunaklı alan daraldığı için bebek ağlama, yapışma, sarılma gibi bağlanma figüründen yakınlık talep eden davranışlarda bulunur. Eğer ortamda tehlike olarak algılanabilecek bir durum yoksa bağlanma örüntüsü çocuklar için onları çevrelerini keşfetmeye yönlendiren güvenli bir üs işlevi görür (6).

Bowlby yetişkinlikte gözlemlenen bağlanma davranışlarının çocukluk döneminde gelişen bağlanma tepkilerinin süreklilik gösteren bir uzantısı olduğunu savunmaktadır (İlaslan, 2009: 32).

Bağlanma figürü ve benlikle ilgili kurulan içsel çalışan modeller, kurulduktan sonrasında bilinçdışı olarak çalışır. Yeni bilgiler kazanıldığında bunlar, var olan modellere göre düzenlenir. Bu nedenle de içsel çalışan modeller büyük ve köklü değişimlere karşı oldukça dirençlidir (23).

Güvenli bağlanma stiline sahip yetişkinlerin kendilerine güvenleri tamdır ve bu kişiler duygusal eşlerle ilişki kurarlar. Kararsız yetişkinlerin ise kendilerine güvenleri pek yoktur. Bu kişiler, reddedileceklerini veya terk edileceklerini düşünürler ve bu yüzden ilişkilerinde endişelidirler. Bu endişe sınırlı bir ruh hâline, kıskançlık krizlerine neden olabilir. Kayıtsız yetişkinler içinse ilişkide olmak veya olmamak pek anlam taşımaz. Yakınlık kurmaktan rahatsız olan bu kişiler sosyal açıdan yeteneksizdirler (İlaslan, 2009: 34). Olumsuz benlik şemasına sahip güvensiz-kararsız bağlanan kişiler ise terk edilme korkusunu derinden hissederler, bu nedenle başkalarına bağımlıdırlar. Bu kişilerin ne kendilerine güveni vardır ne de etraflarındaki kişilere karşı olumlu bir görüş beslerler. Kendilerine yönelik düşük özgüvenleri ve değer algıları nedeniyle ilişkilerinde yüksek kaygı duyarlar. Bağlanma figürüyle yakın olmak, ondan sevgi görebilmek için kıskanç veya müdahâlecî olabilirler (39).

Yetişkinlik dönemindeki bağlanma davranışları, bebeklikte gözlemlenen bağlanma biçimleriyle benzerlik göstermektedir. Yetişkinler de tıpkı bebekler gibi stresli durumlarda bağlanma figürüne yakın olma eğilimindedir. Bağlanma figürünün varlığı bireyde güven ve huzur hissini artırırken, bu figüre ulaşamadığında ise stres düzeyi yükselmektedir (38). Bebeklikte anne ile olan ilişki sonucu edinilen bu bağ kurma stili, yetişkinlikte de benzer şekilde devam eder. Bebeklik döneminde güvenli bağlanma yaşayan kişiler, yetişkinlikte özellikle partnerleriyle güvenli bağ kurarlar; bebeklikte güvensiz bağlanma yaşayan bebekler ise yetişkinlikte partnerlerine kaygılı veya kayıtsız olarak güvensiz şekilde bağlanırlar.

3. KIRMIZI AZAP'TA AİLE VE BAĞLANMA STİLLERİ

Bağlanma kuramı, feminist kuramcılar tarafından çeşitli yönlerden eleştirilmiştir. Feministler anne çocuk arasındaki ilişkinin sosyal olarak inşa edilmesinden ziyade biyolojik olarak belirlendiği fikrine karşıdırlar. Annenin çocuk için güvenli bir üs olabilmesinde toplumdaki destek ve sağlık hizmetlerinin, gündüz bakımının, ekonomik kaynakların ve ırkçılık gibi toplumsal stres yaratan unsurların etkili olduğunun da gözden kaçırılmaması gerektiğini düşünürler (Martin-Knudson, 2012: 299). Bağlanma gibi kuramlarla annenin ev içi alana hapsedildiği, temel bakım sağlayıcı olarak konumlandırıldığı ve kişinin karşılaştığı psikolojik sorunlarda annenin ilgisinin tek belirleyici unsur olarak görüldüğü düşünülmüş ve bu konumlandırmaya karşı çıkmıştır. Çünkü kimi feministler bilimsel bilgi şeklinde sunulan bu tip kuramlarla geleneksel cinsiyet rollerine dayalı düzenin devam ettirildiğini düşünürler. Kadın erkek ilişkilerine ve kadınların ikili ilişkilerde “kurban” edilmesine eleştirel bir şekilde yaklaşan *Kırmızı Azap*’taki öyküleri, feminist teori açısından sorunlu kabul edilebilecek bağlanma teorisi perspektifinden okumayı mümkün kılan, Ayfer Tunç’un karakterini oluştururken aile ve çocukluk dönemine yaptığı vurgudur.

Toplumun “kutsal aile yanılgısı” içerisinde olduğunu ileri süren Tunç, kişilerin ailelerini kurarken içinden çıktıkları ailelerden miras aldıkları travmalardan bağımsız hareket

edemeyeceklerini söyler. Ona göre herkes kendisini yetiştiren anne ve babanın zayıflıklarını, hatalarını ve yara izlerini bünyesinde taşıyarak aile kurar (İnci, 2014: 300). Tunç'un bu açıklaması ikili ilişkilere odaklanan *Kırmızı Azap*'taki öyküleri aile ve çocukluk travmaları üzerinden okumayı mümkün kılar. Nitekim kitaptaki özellikle "Soğuk Geçen Bir Kış", "Kaybetme Korkusu" ve "Taş-Kâğıt-Makas" hikâyeleri ancak bağlanma kuramı perspektifinde ele alındığında anlaşılabilir hâle gelir.

3.1. "Soğuk Geçen Bir Kış"ta Anne Yoksunluğu ve Otorite Figürü Olarak Baba

Okuyucu "Soğuk Geçen Bir Kış" öyküsünde Semavi Bey'in hikâyesine tanık olur. Karakterin soğuktan uyuyamaması üzerine önce kahvehaneye gitmesi, kahvene kapalı olunca ısınmak için hamama gitmesinin anlatıldığı hikâye, geri dönüş tekniği ile Semavi Bey'in çocukluğuna, gençliğine ve evliliğine uzanır. Hikâyenin ana karakteri Semavi Bey, "tuhaf tabiatı ve garip korkularıyla tanıdık kapılardan nazikçe kovulan, kendi kaderinin acımasızlığına terk edilmiş" biridir (Tunç, 2014: 30). Annesi tarafından çok küçükken terk edilen Semavi Bey, bu terk edilmenin etkisini hayatı boyunca atlatamaz, ilk çocukluk döneminde bağ kurma nesnesinin ortadan kaybolması karakterin bağ kurma örüntüsü üzerinde bozucu bir etkiye sebep olur. Çocukluk döneminde dadısının kendisine anlattığı "seven ama sevilmeyen kadınlara dair hüznü masallardan" babasının annesini çok sevmediği bu yüzden annesinin onları terk ettiği fikrine kapılır (37). Annesinin kendisini terk etmesinden babasını sorumlu tutan karakter, babasıyla da güvenli bir bağ kuramaz. Annesi kendisini çocuk yaşta terk edip gittiği için babasını suçlayan Semavi Bey'in hayattaki en büyük korkusu kendisi yüzünden karısının da onu bırakıp gitmesidir. Çünkü ona göre babası bu kadar otoriter olmasaydı ve sevgisini eşine gösterseydi annesi onları bırakıp gitmek zorunda kalmayacaktı. Bu durum, karakterin babasıyla olan ilişkisini de sorunlu hâle getirir. Nitekim her şey bitip babası öldükten sonra ondan hatıra kalan evi "öfkeyle, zalimlikle, despotlukla geçmiş bir ömrün imzası" olarak görür (31). Babasının evinin bu terk edilmiş, çürümeye yüz tutmuş hâlini babasından aldığı bir intikam olarak düşünür: "Bir ölü çürüyor gibiydi evin hâli. Babasının yaptırmak ve dayayıp döşemek için bir ömür verdiği bu evin, inleyerek tükenmesinden doyulmaz bir zevk alıyordu" (31). Semavi Bey, zalimliği ve sevgisizliğiyle hayatını zehirleyen babasının değer verdiği eşyaları da tek tek antikacıya satarak elden çıkartır.

Annesinin, babasının sevgisizliği nedeniyle kendisini terk etmesi, Semavi Bey'de yetişkinlikte de partneri tarafından terk edileceği saplantısına dönüşür. Kişi sürekli terk edilme korkusu ve kaygısıyla yaşar. Sevmezse yalnız kalacağını düşünen karakter için sevmek fiziksel olarak yakın olmak, temas hâlinde olmaktır. Bu yüzden de karısından bir dakikalığına olsun ayrılmak istemez. Babasıyla birlikte yazıhanede çalışan Semavi Bey'in çok sevdiği karısıyla evlenmesini sağlayan da babasıdır. Babası her sabah işe giderken gördükleri bu kızla oğlunu evlendirmeye karar verir ve Semavi Bey'e "Bu kızı sana alalım mı" diye sorar (38). Semavi Bey'in hayatındaki en önemli dönüm noktalarını belirleyen kişi, hep babası olmuştur. Semavi Bey, hayatını bir otorite figürü olarak düzenleyen ve onun saçına, duruşuna, karısını arzulamasına dahi karışan babasının ölümü üzerine bütün zamanını karısına ayırır hatta işe gitmeyi bile bırakır ve bütün hayatını karısını

sevmeye adar. Tek işinin karısını sevmek olduğunu söyleyen Semavi Bey için karısından uzak kaldığı her an bir işkenceye dönüşür: “Semavi Bey onun yanından bir an bile ayrılmıyordu. Ona dokunmadan, yüzünü görmeden duramıyordu. Geceleri sık sık uyanıyor, yanında olup olmadığına bakıyordu. Karısının gideceği ve dönmeyeceği korkusu içini sarmıştı” (39).

Burada Semavi Bey’in karısının bağlanma örüntülerine bakmak da yerinde olacaktır. Semavi Bey’in karısı babasız büyümüş, annesini de kaybetmiştir. Dolayısıyla istese de kocasını terk edip gideceği bir yer yoktur. Anlatı boyunca her ne kadar bu kadının çocukluğu hakkında yeterli bilgi verilirse de kadının babasız büyüdüğü ve annesini kaybettiği söylenir. Kadın, Semavi Bey’e göre daha geç bir dönemde anneyi yani ilk bakım vereni kaybetmiştir. Bağlanma kuramına göre üç yaş öncesinde annenin kaybına verilen tepki daha yoğundur, bu dönemden sonra çocuk annenin yokluğunu daha kolay kabullenir. Semavi Bey’in karısının annesini yetişkinlik döneminde kaybettiği düşünülmektedir, Semavi Bey kendisi ise annesini iki yaşında kaybetmiştir. Dolayısıyla anne kaybı onda onarılması güç ,güvensiz bağlanma sorunlarına neden olmuştur. Karısı çocukluk döneminde babasını kaybetmiş ve onsuz büyümüştür. Kadının karşılaştığı baba kaybı ise annenin yitirilmesi kadar derin bir bağlanma sorununa neden olmamıştır. Zira Semavi Bey’deki fiziksel temasa dayalı, güvensiz bağlanma şekli babasız büyüyen eşinde görülmez. Semavi Bey, karısının gidecek yerinin olmadığını bilmesine rağmen karısının kendisini terk edeceği düşüncesinden kurtulamaz. Karısına karşı bu tutumu karakterin kaygılı bağlanma stili geliştirdiğini gösterir. Bu tarzda bağlanan kişiler, partnerlerinin sevgisinden emin olamazlar ve bu tedirginlik hâli güvenli bir bağ kurmalarının önüne geçer. Kadın başlarda bu sevgiden hoşnut olsa da zamanla bu sevginin içerisinde boğulmaya başlar: ““Bir saat!" diye yalvarıyordu kadın. "Bir saatçik bırak beni, ne olur..". Bunu anlayamıyordu Semavi Bey. Ona ne zararı vardı? Onu sevmekten başka ne yapıyordu? Karısı saatlerce yalnız kalmak, tek başına bir yere gidip dolaşmak için yalvarmaktan, hıçkırarak ağlamaktan bitkin düşüyor, yatağında uyuyakalıyor, uyandığında kocasını saçlarını okşar buluyordu.” (39).

Elektriklerin kesildiği bir gün elinde gaz lambasıyla kocasının karşısına dikilen kadın, Semavi Bey’e “Beni sahiden seviyor musun?”, “Beni hiç bırakmayacak mısın, bir gün bir saat bile?” şeklinde sorular sorar (40). Bu soruları gülünç bulan Semavi Bey’in “hiç” diye cevap vermesiyle kadın elindeki gaz lambasını yere düşürüp kırar ve yanarak ölür (40). Kadının bu soruları sorma amacı ile adamın cevaplarındaki niyet bütünüyle birbirinin zıttıdır (Yılmaz ve Uslucan, 2024: 2193). Kadın için intihar etme, kendi hayatı üzerinde söz sahibi olarak gerçekleştirdiği tek eylemdir. Onun intiharı, karşı taraftan intikam almaktan ziyade başka bir çıkış yolunun mümkün olmadığını görülmesinden kaynaklanır. Kadın için oldukça boğucu bir hâl alan, Semavi Bey’in takıntılı ve hastalıklı bu sevme hâlinden tek kurtuluş yolu ölüm olmuştur. Semavi Bey için ilişkiyi sürdürmenin temel şartı olan sevme eylemi, karısı için içerisinden çıkılmaz bir açmaza dönüşmüştür. Karısının elbisesinden başlayarak yavaş yavaş gözlerinin önünde yanarak can vermesi Semavi Bey’de yeni bir travma oluşturur. Bu olaydan sonra Semavi Bey, yanan ateşe bakamaz. Pelin Aslan, Semavi Bey’in bu ölümden sonra içine düştüğü ruh hâlini “içsel vatansızlık” kavramıyla açıklar. Bu ölüm, ana karakteri, yaşadığı şehre, ülkeye ve daha üst düzlemde dünyaya yabancılaştırmış, onu kasvetli bir yalnızlağa ve melankoliye sürüklemiştir.

Güvensiz bağlanma stiline sahip olan Semavi Bey, içsel alanını sadece karısına açmış ve ona olan bağı saplantı şeklini almıştır (Ayar, 2019: 19).

Bağlanma kuramına göre çocuğun ebeveynleriyle kurduğu ilişki onun bağlanma stilini oluşturmasının yanında, yetişkinlikte kişi kendisiyle de ebeveynleriyle kurduğu ilişkiye benzer bir ilişki kurar. Semavi Bey, kendi bedeniyle de sorunlu bir ilişki içerisindedir. Bedenini soğukla cezalandırmasına rağmen onun kendisine anlamsız bir sevgiyle bağlandığını söyler, hatta bedenini nereye gitse peşinden gelen, kendisinden sevgi görmek için çabalayan bir köpeğe benzetir: “Yaşlandığını hissettiği günden beri, vücudunu nereye gitse peşinden gelen, manasız bir sevgiyi ona vermek için çabalayan bir köpek gibi görüyordu” (30). Yaşlandıkça Semavi Bey’in bedeni güçten düşmüş, kendisinin sürüklediği bir varlığa dönüşür. Semavi Bey’in karısı ile kurduğu ilişkisindeki rolünü, kendisiyle kurduğu ilişkide yaşlılık dönemindeki bedeni üstlenmiştir. Kendisi de ondan sevgi bekleyen ve nereye gitse peşinden sürüklenen bedeni gibi, karısının peşinden sürüklenir ve Semavi Bey, ondan bir dakikalığına da olsa ayrılmayı göze alamaz.

Karısının ölmesi Semavi Bey için güvenli bağ kurma ihtimalini tamamen ortadan kaldırır. Semavi Bey, sevgisizliği yüzünden karısını kaybeden babası gibi olmak istemezken, tam tersine sınır ihlaline neden olan aşırı sevgisi yüzünden karısının ölümüne neden olur. Kendisinin yol açtığı bu kayıp Semavi Bey’de anneye duyulan özlemi pekiştirir. Anlatının sonunda sığındığı hamam, karakter için anne rahmini sembolize eder. *Rüyaların Yorumu* adlı eserinde Sigmund Freud, “su içinde bulunmayı içeren rüyaların ardında rahimdeki yaşam, annenin bedenindeki zaman” olduğunu düşünür. Freud, rüyadaki su motifi ile anne rahmini ilişkilendirir (Freud, 2021: 424-425). Nitekim Semavi Bey de hamama girdiğinde kendi çocukluğunu hatırlar, bu kısım metinde şöyle anlatılır: “[Semavi Bey] ‘Anne!’ diye inledi. ‘Anne, neredesin?’ Bir çocuk gibi içli, ancak garip bir şekilde durumundan hoşlanarak ağlamaya başladı” (Tunç, 2014: 37). Semavi Bey, bir yandan acı çekerken bir yandan da çektiği acıdan ve anne özleminden haz alır. Bu, uzun süre duyulan bir özlem sonrasındaki kavuşma anında hissedilen, bir yandan sitemli bir yandan da sevinçli karışık duygu durumunu hatırlatır. Semavi Bey, hamama girdiğinde âdeta kendi çocukluğu ile yüzleşmiş, annesiyle tekrar buluşmuş gibi bir hisse kapılmıştır.

Çocukluğundan beri herkesin annesinin varken neden kendisinin annesinin olmadığını soran karakter için hamamın sıcak ve nemli ortamı, ona bulamadığı anne sevgisinin sıcaklığını hissettirir. Bu ortamda vücudu rahatlar hatta uyuşur. Bu uyuşukluk onda rahatlama hissi uyandırır. Hamam Semavi Bey’in çocukluktan beri ulaşmaya çalıştığı güvenli bağlanma alanı gibidir. Orada kendini güvende ve mutlu hisseder. Zira ilk kez anne sıcaklığına benzer bir sıcaklık duymuştur. Bu kavuşma anı, hazzın en üst zirvesidir onun için ve rahat bir uykuya dalan Semavi Bey bir daha uyanmaz.

3.2. “Kaybetme Korkusu”nda Kaygılı Bağlanma ve Temas Bağımlılığı

“Kaybetme Korkusu”nda hikâye evli bir çift olan Safir ve Süsen’in hayatlarına ve spesifik olarak da ilişkilerine odaklanır. Hikâye, birbirinden farklı bir sürü evin açıldığı tek bir avluda yaşanır. Öykünün anlatıcısı aynı avluya bakan bu evlerden birine yeni taşınmıştır. Hikâyenin

odağını oluşturan Safir ve Süsen çifti de bu avluya bakan evlerden birinde yaşamaktadırlar. Anlatıcıya göre onlar bir zincir gibi birbirine bağlı olan bu avlunun kopuk halkalarıdır ve onlar yalnızca birbirlerine bağlıdır. Süsen ve Safir'in aralarındaki bu bağ, bir süre sonra her ikisinin de felaketine neden olacaktır. Süsen bir gün kendini evinin avluya bakan balkonundan aşağı bırakır. Safir'in anlatıcı karakterinin sorduğu "Karınız neden öldü?" (98) sorusuna verdiği cevap ilişkideki bağlanma sorununun net bir şekilde çizer. Safir bu soruya "Beni çok seviyordu, ondan" cevabını verir (98).

Süsen iki yaşındayken ona bakım veren annesi, acılar içerisinde kıvranarak bağıra bağıra ölür. Annesinin can çekişen feryatları Süsen'in yetişkinliğine dek süren bir travmaya dönüşür. Annesi feryatlar içindeyken babasının kucağında duran Süsen'in kulaklarını, babası elleriyle kapatır. Kız çocuk korkudan kollarını babasının boynuna dolar ve bir daha bırakmaz. Defin işlemleri için babası, Süsen'i bırakmaya yeltendiğinde kızının soluk alamayıp katılarak mosmor olduğunu görmüş ve bir daha kızını kucağından indirmemiştir. Annenin dehşet verici şekilde kaybı çocukta kaygı ve korkuyu doğurmuştur. Babasının kucağını güvenli bir alan gibi gören çocuk her ne kadar burada rahatlamış hissetse de babasının kendisini bırakacağından ve yalnız kalacağından endişe duyar. Kızın güvende hissedebilmesi için bağ kurduğu kişiyle fiziksel temasta bulunması zorunludur. Aksi hâlde kız bir sinir krizi sahnesini andırır şekilde nefes alamayacak duruma gelir:

Babası, kucağından her indirdiğinde Süsen'in soluk almadığından emin olmuş. Denemek için çocuğu anneannesinin, babaannesinin, hâlasının kucağına vermiş, hep aynı şey olmuş. Süsen başkalarının kucağında bir iki kere hıçkırdıktan sonra susuyor, kaskatı kesilip, moranyormuş. Babası dehşete düşmüş. Kızını kucağından indirmesinin bedelinin en sevdiği varlığın ölümü olacağı korkusu içini sarınca, kızıyla kucak kucaka yaşamaya başlamış (100).

Süsen'in babası geceleri koynunda uyuyan kızıyla uyanır, o kucağındayken elini yüzünü yıkar, giyinmeye çalışır. Küçük kızın elleri bir türlü babasının boynundan ayrılmaz. Adam kızı kucağında olacak şekilde işe gidip gelmeye başlar. Hatta kaymakamın makamına bile kucağında kızıyla çıkar. Babası yıkanmaya veya tuvalete gittiğinde kızını mosmor olmuş şekilde banyonun kapısında bulur ve onun da ölmesinden korkar. Birçok doktora da görünseler bu garip tepkinin nedenini ortaya çıkarıp tedavi eden bulunmaz. Süsen lise çağına geldiğinde artık babasından ayrılmayı başarır. Ancak babasının bir gün avdan geç dönmesi Süsen'deki kaygıyı artırır. Hükümet doktoru avda vurulup ölmüştür. Kasabaya getirilen ölüyü gördüğünde Süsen'in kulaklarını çocukken annesi öldüğü sırada kapattığı gibi kapatan babası, Süsen'deki çocukluk tramvasının tetiklenmesine neden olur. Süsen tekrar babasının koynunda yaşamaya başlar ancak bu sefer büyük bir kız olması mahallede çeşitli dedikodulara neden olur.

Annenin kaybıyla ortaya çıkan bu korkulu ve kaygılı bağlanma durumu çocuğun yetişkinlikteki bağlanma stilini ve kendini ifade ediş tarzını da belirler. Bağlanma kuramına göre güvenli bağ kuramayan kişilerin yetişkin olduklarında duygularını ifade etmede daha çok zorlandıkları düşünülmektedir. Süsen de bir süre sonra Safir'e âşık olup evlenir. Babasına marazi bir bağla bağlanan Süsen'in başka bir adama nasıl âşık olabildiği ise tartışmalı bir durumdur. Ancak anlatıda bunun nedenine veya nasıl mümkün olabildiğine dair herhangi açıklayıcı bir

unsur bulunmamaktadır. Ancak bu sefer Süsen'in babası kızından ayrılınca soluk alamamaya başlar ve bir süre sonra ölür. Süsen'le babasının hikâyesini bilen Safir, babası ölünce Süsen'in kendisine dokunarak yaşayacağını düşünür ve bundan zevk alır: “Ölmesinden ve Süsen'in bu defa sadece bana dokunarak yaşayacak olmasından korkmuyordum. Tam aksine böyle olmasını istiyordum. Sanki böyle olursa, Süsen sadece bana dokunarak yaşayacak olursa, insandan daha büyük bir şey olacaktım” (111). Fakat başlarda Safir'in beklediği gibi fiziksel bir temas bağımlılığı olmaz ve aralarında ancak duygusal bir bağlanma gerçekleşir.

Safir, Süsen'i sabahları evde yalnız bırakıp dolaşmaya çıkar, eve dönünce de gördüklerini Süsen'e anlatır. Bir sabah Süsen'i uyurken bırakan Safir dışarıda tahmin ettiğinden daha uzun süre kalır. O günü Safir, anlatıcıya şöyle anlatır: “O gün biraz fazla yürüdüm, açıldım, sanki yeşil bir şeyin kokusu beni çekti. Daha önce gitmediğim bir sokağa girdiğimde, küçük bir sera gördüm. Yemyeşil görünüyordu uzaktan, bir serap gibiydi, sanki küçük bir kuru: koyu yeşil, sık ve serin” (114). Bu kuru Safir'in aklını başından alır, ziraat mühendisi olan Safir, korunun içerisine girer. Burada çiçeklerle ilgilenen bir yaşlı adamla karşılaşır ve onunla birlikte kuru çalışmaya başlar, saate baktığında akşam olduğunu görür: “Bir süre sonra yaşlı adamla birlikte çalışmaya başladım. Kasaları taşıdım, kuru dalları budadım, toprak karıştırdım, fideleri demetledim. Yaşlı bahçıvan önlüğünü çıkarıp paltasını giyerken, hadi bakalım, bugünlük bu kadar yeter dediğinde, havanın kararmış olduğunu fark ettim” (114).

Safir eve döndüğünde karısını daire kapısının önünde yerde otururken bulur. Saatlerdir orada oturan kadın hızlı hızlı, kısa ve zayıf nefes alıp vermektedir. Safir'e nerede kaldığını dahi sormaz, Safir günün nasıl fark etmeden geçtiğini Süsen'e anlatamaz. Kadın, kocasının sağ bileğine kenetlenip bir süre bırakmaz. Adam bileğine dolanmış Süsen'in kollarını zorla açarak bu bağdan kurtulur ve hiçbir şey olmamış gibi işine gider. Döndüğünde ise karısının kendisini balkondan avluya atarak intihar ettiğini öğrenir.

Süsen'in zorlu durumlarda verdiği tepkiler, anneyi kaybettiğinde verdiği tepkiyle aynıdır. Bağ kurduğu kişiden fiziksel olarak uzak kalma ihtimali kadında çocukluk travmalarını tetikler. Partnerine yönelik güvenli bağlanma gerçekleştiremeyen Süsen, sevildiğinden, terk edilmeyeceğinden emin olamadığı gibi kendi duygularını ifade etmede de yetersiz kalır. Safir'in kendisini bırakıp işe gitmek istemesine ağlayarak karşılık veren Süsen, kendisini yalnız hissettiğini, eşinin geri dönmemesinden korktuğunu söyleyemez. Bu durum Safir'in Süsen'in duygu durumuna yabancılaşmasına neden olur.

Safir, Süsen'in babasıyla kurduğu bağın hayati öneminden habersiz olduğu gibi kadının onu ölen babası yerine koyduğunun da farkına varamaz. İlişkilerinin başında baba ve kız arasında fiziksel temasa dayanan bu sorunlu ilişki Safir'e ilgi çekici gelir. Süsen'in babasının ölümüyle Safir, kadının bağ kuracağı tek kişi olarak kalır. İlişkinin başında Süsen'in sadece kendisine dokunarak yaşamasından korkmadığını söyleyen Safir, bu durum gerçekleştiğinde aynı tepkiyi vermez. Süsen'in kendisine dokunarak yaşaması hâlinde “insandan daha büyük bir şey” olacağını söyleyen Safir için bu durum bir süre sonra rahatsızlık vermeye başlar (111).

Babası da kendisi gibi kaygılı bağlanma stiline sahip olan Süsen, babasıyla ilişkisini bir noktaya kadar sürdürebilir ancak ilişkisinde güvenli bir alan kuran Safir için Süsen'in bağlanma

şekli anlaşılabilir değildir. Safir her ne kadar kızla babası arasındaki ilişkiden etkilense de onun bağ kurma şekli güvensiz değildir. Dolayısıyla babası, kızının kendine yapışık şekilde yaşamasını tolere edebilirken, benzer bir durumda kalan Safir, kadına karşı aynı anlayışı gösterememiştir

3.3. “Taş-Kâğıt- Makas”ta Tehlikeli Oyunlar ve Karışan Roller

Hikâye, anlatıcı karakter ile çocukluk arkadaşı Emir arasındaki ilişkiyi odağına alıyor gibi görünse de metinde Emir’in çocukluğunu ve bu çocukluk yaşantısından getirdiği ilişki kurma biçimlerini takip etmek mümkündür. Arkadaşlıkları boyunca belli aralıklarla görüşen ve görüşmeleri rastlantıyla gerçekleşen bu iki arkadaşın birbirlerine anlattıkları yaşantıları bağlanma stillerini ortaya koyar.

Emir’in zor geçen bir çocukluğu olur. O da tıpkı Semavi Bey gibi annesi tarafından terk edilmiştir. Emekli bir subay olan babasının subay olduğu dönemlerdeki sert ve otoriter tavrı kendisinden kırk yaş küçük olan karısının emrindeki erlerden biriyle kaçmasına neden olur. Emir’in hikâyesi Süsen’in hikâyesiyle de benzerlik taşır. O da Süsen gibi iki yaşında annesinden ayrı kalır. Annesi babasıyla evliyken o kadar mutsuzdur ki eşini terk edip gittikten sonra Emir’i görmek için dahi bir daha geri gelmez. Emir, annesinin sert ve otoriter babasından korktuğu için kendisini görmeye gelmediği fikrine inanır. Annesi, Emir’in babasının üçüncü eşidir. Emir’in babası ilk karısını evliliğinden on yıl sonra çocuğu olmuyor diye boşar. İki kız çocuğu olduğu diğer karısı ise kanser hastalığına yakalanıp vefat eder. İkinci karısının kanserden ölümünün üzerinden bir yıl geçmeden babası, Emir’in annesi ile evlenir. İkinci karısından olan büyük kızı babasına küsüp onunla konuşmayı keser, küçük kız Yüksel ise babasıyla ve üvey kardeşi Emir’le görüşmeyi kesmez ancak ne babasına ne de üvey kardeşi Emir’e sevgiyle yaklaşır. Emir, Yüksel’i annesinin yerine koymaya çalışsa da hiçbir zaman ondan beklediği abla yakınlığını ve sıcaklığını göremez.

Tam bağ kuracağı dönemde annesi tarafından terk edilmesi Semavi Bey’de olduğu gibi Emir’de de travmaya sebep olur. O da tıpkı Semavi Bey gibi âşık olduğu kadında anne şefkati ve sıcaklığı arar. Ancak onun eşi Karagül ile kurduğu ilişki Semavi Bey’e göre daha patolojiktir.

Emir’in karısının adı Gül’dür ama saçları siyah olduğu için Emir ona Karagül ismini takar. Kendi hayatlarını yeterince sahici bulmayan çift, diğerleri gibi gerçek bir hayatları olması için çocuk yapmaları gerektiğini düşünürler ancak kendi tanık oldukları veya olamadıkları ebeveynler nedeniyle çocuk yapmaktan korkarlar: “Benden ve Karagül’den daha tanımlı iki kişilik: anne-baba, ya gereğini yaparsın, ya anne-baba olmazsın” (130). Karagül bu tanımlı kişiliği istemediği için bir oyun kurar. Bir gün yatağa onu uyandırmaya gelen kocasına küçük bir kız çocuğu sesiyle seslenir. Bu oyun adamın çok hoşuna gider ve ara ara kadın bu kız çocuğu rolüne bürünür. Karagül kız çocuğu Emir ise baba olur. Daha sonra Emir de erkek çocuğu rolüne girer ve bu sefer de Karagül’e annesi gibi davranır. Emir ilişkilerini şöyle tanımlar: “Önce o benim kızım oldu, ben onun babası oldum. Arada bir. Derken ben onun oğlu oldum, o benim annem oldu. Arada bir” (131).

Hepsi aynı anda var olamayan dört kişilik bir aileye dönüşürler. Yarattıkları çocuk karakterlerini isimlendirmeye kadar giderler. Çocuklukta doyurulmamış ebeveyn sevgisini

partnerlerinin şefkatle karışık sevgilerinde tamamlamaya çalışırlar. Zira Emir çok küçükken annesini kaybettiği gibi Karagül de çok küçükken babasını kaybetmiştir. Başlangıçta masum olan bu dörtlü ilişki ağı zamanla kontrol edilemez hastalıklı bir hâl alır. Emir ve Karagül yarattıkları bu çocuklara isimler vermekle kalmayıp bu çocukların arkadaşlarını, arkadaşlarının dedelerini, büyükannelerini hayal etmeye başlarlar. Eve aldıkları bir bakıcıyı ve bu bakıcının kişilik özelliklerini kurgularlar. Oğlan çocuğunu okula, kız çocuğunu ana okula başlatırlar. Yazın tatile giderler. Tatilde çocukların güneşten yandıklarını ve derilerinin soyulduklarını düşünürler (132).

Oyunun çıkırından çıkması Emir’de korku yaratır. İlk önce Emir ve Karagül’ün cinsel yaşamları biter. Emir sevişme anında karısının kız çocuğu rolüne girmesinden korkar ve onunla birlikte olmaz. Kendi ruh sağlığını korumak için başka kadınlara yönelir. Sadece başka kadınlarla sevişerek Karagül’le içerisinde bulunduğu durumdan kurtulamayacağını anlayan Emir, başka birine âşık olamayacağını dener ve bir kadına âşık olur. Bunu Karagüle söylediğinde ise kadın küçük bir kız çocuğu gibi tepkiler verir:

Karagül konuşulanı anlamayan bir çocuk gibi, boş gözlerle bakıyordu bana. Elektrikler kesildi, birkaç mum yaktım. O kibritleri mumun alevinde yakmaya başladı, yapma dedim, beni dinle. Ben gidiyorum. Ceketimi giyerken ağlamaya başladı. Şımarık bir çocuk gibi ağlıyor ve eşyayı kırıp döküyordu. Gitmeyeceksin diyerek bardakları yere attı, sürahiyi, çerçeve içindeki resimleri. Kanepeyi, sehpayı tekmeledi. Bir çocuğa değil Karagül’e sinirlendiğimi fark ettim ansızın. Buna çok memnun oldum (134-135).

Emir oyundan çıkmıştır ama Karagül oyunda tek başına kalmıştır. Emir’in başkasına âşık olmasına verdiği tepki Karagül’ün değil; onun büründüğü kız çocuğunun tepkisidir. Fakat Emir, kadının verdiği bu tepkiye karşılık eskiden olduğu gibi kız çocuğuna kızmaz, öfkesi doğrudan Karagül’e yöneliktir. Emir oyunu sürdürmeyi bırakmıştır ama kadın hâlâ oyuna devam eder. Çocukluğundaki tek başnallık yine onunladır. İkinci kez babası tarafından terk edilmiş gibidir. Bu çocukluğundan getirdiği travmaları tetikler. Evi yakarak hayatına son verir.

4. SONUÇ

Kırmızı Azap’ta yer alan “Soğuk Geçen Bir Kış”, “Kaybetme Korkusu” ve “Taş-Kâğıt-Makas” öykülerinde karakterlerin hastalıklı ruh hâllerinin temelinde çocukluk döneminde ilk bakım verenle kurdukları sağlıklı ilişkileri yatmaktadır. Özellikle erken çocukluk döneminde gelişen bağlanma biçimleri, bireyin hem kendisine yönelik hem de başkalarına yönelik geliştirdiği içsel çalışma modellerini oluşturur. Bu çalışmada incelemeye alınan öykülerde bebeklikten çocukluğa geçiş sürecinde kaygılı, kaçınan veya saplantılı bağlanma tarzı geliştiren karakterlerin yetişkinlikte benzer ilişki örüntülerini tekrar ettiği tespit edilmiştir. John Bowlby’nin öne sürdüğü bağlanma kuramında bireyin ilk bağlanma deneyimlerinin onun ileriki dönemde kurdukları romantik ilişkiler de dahil olmak üzere tüm sosyal ilişkilerde temel yapıyı oluşturduğu düşünülür. Bu bağlamda, öykülerdeki karakterlerin ikili ilişkilerde sergiledikleri güvensiz ve saplantılı davranış şekillerinin çocukluk döneminde bakım verenle kurdukları ilişkilerin uzantısı olduğu görülmektedir.

Öyküdeki karakterler, erken dönemde yaşadıkları güvensizlik, ihmal veya tutarsız bakım nedeniyle sağlıklı bir benlik algısı kuramazlar, derinlerinde taşıdıkları kaybetme korkusu ile bağ kurdukları kişilere adeta yapışırlar. Partnerlerin birbirine özerk alan tanımadığı, çiftlerin sürekli birbirlerini kontrol etmeye çalıştığı, her an terk edilme korkusuyla sürdürülen bu patolojik düzlemdeki ilişki, kişilerin felakete sürüklenmelerine neden olur. Sağlıksız bağ kuran kişiler kendi duygu durumlarını açıklamada yetersiz kaldıkları gibi partneri kendisini terk etmeden onu terk etme çabasına girerler. Ancak bu kişiler ilişkiyi bitirecek güce sahip de değildir. Terk edilme korkuları kendilerini sardığında partnerine adeta bir ceza olarak kendi hayatlarına son verirler.

İncelemeye alınan üç öyküde de karakterler farklı yaşam deneyimlerine sahiplerdir. Ancak her üç öyküde de çocuklukta ilk bakım verenle kurulan ilişkinin ve bakım verenin bazen ölüm nedeniyle bazen de sebepsiz yere ortadan kaybolmasının, yetişkinlikteki bağlanma biçimleri ve ilişki dinamikleri üzerindeki şekillendirici etkisi ele alınmıştır. Bu karakterler sağlıksız ilişki kurmalarının yanında, kendi duygularını ifade etmede de yetersizlerdir. Bu durum erken bağlanma deneyiminin bireyin duygusal ve bilişsel gelişimini, kendilik ve çevre algısını biçimlendirdiğini ortaya koyar.

KAYNAKÇA

- Ayar, Pelin Aslan (2019). “Ayfer Tunç’un *Kırmızı Azap*’taki Hikâyelerinde İçsel Vatansızlık”.
Marmara Türkiyet Araştırmaları Dergisi VI (1): 15-30.
- Bahadır, Ş. (2006). Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri, Çatışma Çözme Stratejileri ve
Olumsuz Duygudurumunu Düzenleme Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bowlby, J. (2013). *Bağlanma*. Çev. Tuğrul Veli Soylu. İstanbul: Pinhan.
- Bowlby, J. (2015). Kaybetme: Üzüntü ve Depresyon. Çev. Nur Nirven ve Nüket Diner. İstanbul:
Pinhan.
- Demirdağ, M. F. (2017). “Bağlanma Teorisi’nin Kökenleri Jon Bowlby ve Mary Ainsworth”.
Düzce İlahiyat Fakültesi Dergisi 2: 76-90.
- Demirli, H. (2017). “Edebiyat İnsan Olma Belirtisi Sadece”, Ayfer Tunç. *Monograf: edebiyat ve
eleştiri dergisi*. 7: 194-210.
- Freud, Sigmund (2021). *Rüyaların Yorumu*. Çev. Dilman Muradoğlu. İstanbul: Say.
- Holmes, J. (1995). “Bağlanma Kuramı: Psikoterapi İçin Biyolojik Bir Temel Mi?”. Çev. A. Zafer
Atasoy, Perihan Atasoy. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2 (3): 175-178.
- İlaslan, Ö. (2009). Çocukların Bağlanma Davranışının Özlük Nitelikleri ve Anne Bağlanma
Stillerine Göre İncelemesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnci, H. (2014). *Ayfer Tunçla Karanlıkta Kelimeler*. İstanbul: Can.
- Martin-Knukdson, C. (2012). “Attachment in Adult Relationships: A Feminist Perspective”.
Journal of Family Theory & Review 4: 299-305.
- Tunç, A. (2014). *Kırmızı Azap*. İstanbul: Can.
- Yılmaz, Ü. ve Uslucan, F. (2024). “Ayfer Tunç’un Kırmızı Azap Adlı Kitabında İntihar”. *Motif
akademi halk bilimi dergisi* 48: 2188-2200.